

ROTTERDAMSCHÉ COURANT.

DONDERDAG 26 FEBRUARIJ.

Buitenland.

LONDEN den 24 februarij.

De *Morning Post* laat zich over het geschil tusschen Bagdad en Perzië dus uit: „Wij hebben allen grond om te gelooven dat de onderhandelingen tusschen Zijne Excellentie *Perock-khan* en lord *Cowley* op eene gewenschte wijze vorderen. De Perzische Ambassadeur heeft volmagt tot onderhandelen, en keizer *Napoleon* oefent, met zijne gewone vriendschappelijke gevoelens, zijnen invloed uit om eene vredelievende beëindiging der bestaande geschillen te verwerven.”

— Ter beurs alhier is de schorsing der betalingen van de firma *C. Franghiadi & Zoon* bekend geworden, welk huis voornamelijk handel op het Oosten en Egypte dreef. Het passief wordt op ongeveer 80,000 begroot.

— Reeds is gemeld dat de Senaat der Vereenigde Staten, in eene sitting met gesloten deuren, tot terugzending van het verdrag *Dallas-Clarendon* aan het comité van buitenlandsche zaken besloten zou hebben, ten einde daarin wijzigingen te brengen. De *Morning Post* beweert nu wel dat dit gerucht onwaar is en dat de stemming van den Senaat ter gunste van het verdrag geweest is, en uit hoofde van de geheime behandeling der zaak valt het wel moeilijk de juiste waarheid dienangaande te kennen, maar wat de *New-Yorkische* dagbladen dienaangaande zeggen strekt niet volkomen tot staving van die bewering, ofschoon er genoegzaam uit blijkt dat aan eene geheele verwerping van het verdrag niet gedacht moet worden. Een dier bladen zegt daarvan het volgende: „De oppositie tegen het tusschen lord *Clarendon* en den heer *Dallas* gesloten verdrag over Centraal Amerika is inzonderheid hierop gegrond, dat de bepalingen van het nieuwe verdrag zoo onbestemd zijn dat men, naar het gevoelen der Senateurs, als men zich daarop beriep, voor den Staat der Mosquitos de uitgestrekte grenzen zou kunnen vorderen welke Engeland, of never lord *Palmerston*, vroeger voor dat Koninkrijk

bepaald en afgegrensd worden dat de Indianen zoo lang zij aldaar blijven, een blijk grondgebied behouden. Het is waar, zoo lang het verdrag ter goeder trouw zou worden uitgevoerd, zou het hun geen onbillijk grondgebied toekennen, maar men maakt de tegenwerping dat dit punt niet met genoegzame juistheid is uitgemaakt en later eene bron van moeilijkheden zou kunnen worden. Bij de groote meerderheid van den Senaat bestaat echter de oprechte wensch om dit vraagstuk van Centraal Amerika op billijken voet te regelen, zóódat het geene aanleiding tot latere geschillen tusschen de Vereenigde Staten en de Engelsche Regering geven kunne. De Senaat zal het verdrag denkelijk wijzigen, zoo als hij zulks bij andere gelegenheden reeds gedaan heeft.”

— Bijzondere berichten uit de Chinesche Zeeën zeggen dat de mandarijn *Syh*, gouverneur van Shanghai, plotseling is overleden, en hoe daardoor onder de lagere volksklasse, die zijnen onverwachten dood aan de Europeanen toeschreef, eene zekere gisting ontstaan was. Gedurende twee dagen was men voor ernstige troebelen beducht geweest, maar door de houding der Fransche en Engelsche oorlogschepen en het krachtig gedrag van den bevelhebber der Tartarsche troepen, die zijne pogingen met de hunne vereenigd heeft, was de rust, althans tot bij de afzending dezer berichten, volkomen gehandhaafd.

PARIS den 24 februarij.

Gisteren werd onder het voorzitterschap des Keizers een langdurige Ministerraad gehouden, in welken zeer belangrijke onderwerpen behandeld moeten zijn.

Lord *Brougham*, die zich thans in deze hoofdstad bevindt, is eergisteren bij den Keizer ten gehoor toegelaten.

— Aan den Minister van openbare werken is een buitengewoon crediet van 8 millioenen francs geopend, tot voortzetting der werken, welke door de laatste overstroomingen noodzakelijk zijn geworden.

— De heer *de Rayneval*, de gezant van Frankrijk te Rome, is door zijne Regering herwaarts ontboden.

— Het gemeentebestuur van Parijs heeft tot den aankoop der abdij van Longchamps met toebehooren besloten, om daarmede het bosch van Boulogne te vergrooten.

Er moet ook stellig besloten zijn tot daarstelling van een nieuwe boulevard, welke loopen zal van het Chateau d'Eau tot aan de Barrière du Trône.

— De voorraad van edel metaal bij de Bank van Frankrijk neemt in den laatsten tijd sterk toe. Men ziet eerlang de verhoging te moeten van den vervaltijd voor te disconteren wissels.

— Bij een bal, dat graaf *Duchatel* dezer dagen gaf, trok aller-aandacht eene in de salons geplaatste schilderij van *Ingres*, eene najade voorstellende, welk stuk de gastheer onlangs voor 23,000 francs heeft aangekocht.

— In navolging van den heer *Millaud* heeft de heer *Mirès* eergisteren avond een luistervol bal gegeven, dat met de tegenwoordigheid van verschillende staatslieden, financiers, artsen en letterkundigen werd vereerd.

— *Chavet*, de beroemde meester in de kookkunst van het Palais Royal alhier, is eergisteren op 48jarigen leeftijd aan eene beroerte overleden; hij laat een aanzienlijk vermogen na; in 1855 won hij alleen met het buffet bij

gelegenheid der nijverheidstentoonstelling in het gebouw, wat hij gepacht had, de som van 150,000 francs.

— Twee zonen van den Koning van Dahomey zijn dezer dagen te Marseille angekommen, om in Frankrijk hunne opvoeding te erlangen. Gemelde Vorst is een der magtigste hoofden van de westkust van Afrika.

KEULEN den 24 februarij.

Aan de thans vergaderde algemeene Staten van het koninkrijk Hannover zullen, naar alle waarschijnlijkheid, ook de plannen der Koninklijke Regering ten opzichte van het leggen van nieuwe spoorwegen worden voorgesteld, waaronder die welke de twee groote handelssteden Hamburg en Bremen verbinden moet eene voornaame plaats bekleeden zal.

In de Tweede Kamer der Stenden van Hannover werd den 14 dezer de zaak behandeld van den heer *Bronn*, te Embden tot afgevaardigde in die Kamer benoemd, doch tegen wiens toelating de Regering bezwaar maakte, omdat genoemde heer Doopsgezind is en dus als zoodanig niet tot een in Hannover erkend kerkgenootschap behoort. Van Regeringswege werd thans voorgesteld den heer *Bronn* niet toe te laten. — De heer *von Bennigsen* bestreed deze voordragt, zich beroepende op den in § 6 der wet van 1848 gestelden algemeenen regel, gelijkstelling van allen voor de wet; deze paragraaf bleef zijns inziens nog van kracht; de wedervoorvoering van § 93 der wet van 1840, op verlangen van den Bondsdag geschied, was alleen gerigt tegen de geëren, waarmede het monarchaal beginsel, volgens den Bondsdag, door het algemeene kiesrecht werd bedreigd, terwijl het hier eene klasse van burgers gold, waarvan de Staat al zeer weinig te vrezen had. — De Regering verdedigde haar voorstel, en hield vol dat de Doopsgezinden thans weder, gelijk vroeger, in Hannover eigenlijk slechts geduld werden. — De heer *Ernst*, Luthersche predikant, beweerde in eene scherpe rede, hoe het voor de Luthersche Kerk eene levensvraag was, dat er beschermingsmiddelen bleven bestaan tegen ongeloof en scepticizme, en dat hij daarom

van *Bennigsen* noemde de rede van den vorigen spreker eene ongrondwettige poging, om door de heerschende Kerk andere Christenen van hunne staatkundige regten te berooven. — Het voorstel der Regering is ten slotte met de geringe meerderheid van 5 stemmen (30 tegen 25) aangenomen, en daarmede uitgemaakt, dat de Doopsgezinden op nieuw in Hannover, overeenkomstig eene verordening van 1822, alleen het kiesrecht hebben, doch niet verkiesbaar zijn.

— De Zitting der Deensche Kamers is gisteren gesloten. De groote Raad voor het geheele Rijk wordt eerlang zamengeroopt. Nog meldt men uit Kopenhagen dat de admiraal *Virgin*, buitengewoon gezant van Zweden, bij den Koning van Denemarken in een bijzonder gehoor is toegelaten.

Het schijnt zeker te zijn dat de heer *von Bulow* door de Deensche Regering belast zal worden met het naar Berlijn en Weenen overbrengen van het memorandum, onlangs door den Koninklijken Raad van Denemarken, in antwoord op de nota's der beide Mogendheden ter zake van de hertogdommen Sleeswijk, Holstein en Lauenburg opgemaakt. Naardien dat stuk zich bepaalt bij de mededeeling der bekende inzichten van het Kabinet van Kopenhagen over het punt in geschil, vermoedt men dat de inwilligingen op de vertoogen der Hertogdommen in de instructiën van den heer *von Bulow* vervat zijn. Bepaaldelijk zou hij gemagtigd zijn er in toe te stemmen dat het bestuur der Duitsche Hertogdommen niet langer als eene gemeene zaak der geheele Monarchie, maar als eene bijzondere zaak der belanghebbende provincien aangemerkt zal worden.

— Reeds sedert eenige maanden worden tusschen Pruisen en Rusland over verschillende punten van aansluiting der spoorwegen in die beide Staten onderhandelingen gevoerd, welke eene gunstige wending nemen en weldra eene gewenschte uitkomst voor het onderling verkeer doen te gemoet zien. Het plan tot het leggen van een onmiddellijken spoorweg tusschen Warschau en Posen moet geheel zijn opgegeven, maar thans het plan gevormd zijn tot daarstelling van eene linie die, den linkeroever van den Weichsel volgende, over Thorn en Bromberg zou loopen en zich met den Oostelijken spoorweg aansluiten, terwijl een andere weg Bromberg en Posen vereenigen zou, en op die wijze het Groothertogdom in de voordeelen der nieuwe middelen van gemeenschap doen deelen.

— De *Gazette de Berne* behelst dezer dagen het volgende artikel: „De Pruisische dagbladen beweren voortdurend dat, naardien Pruisen verkregen heeft wat het verlangde, namelijk het op vrije voeten stellen der gevangenen, het vraagstuk van Neufchâtel tot zijnen oorspronkelijken toestand, zoo als zich die vóór de gebeurtenissen van september voordoed, terug is gekeerd. Zij die alzo spreken verbeelden zich dus altijd dat men, door de wijzers van een uurwerk al verder en verder achteruit te zetten, den tijd stil doet staan. Wel is waar, de Pruisische Regering deelt deze ongerijmde denkbeelden niet. Zij weet dat de toestand sedert den 3 september alleen door de verbanning der aangeklaagden veranderd is. Dewijl dit nu gelukkig werkelijk het geval is, wendt de Koning van Pruisen voor van zijne vroeger opgenomen verplichtingen te zijn ontslagen,

en het is om die reden dat de pogingen tot onderhandeling nog tot geenerlei uitkomst hebben geleid. Thans ook, nu ieder redelijk mensch tot de overtuiging is gekomen dat men van het beproeven van alle nieuwe pogingen moet afzien, welke geenerlei kans op welalagen hebben, zijn wij van oordeel dat, bijaldien de aienzwijze des Koning van Pruisen, binnen een kort en bepaald tijdsbestek, geenerlei wijziging ondergaat, de Bondsraad onzen buitengewonen gezant onverwijld terug moet roepen. Wij zijn in staat den hoop der omstandigheden even goed af te wachten terwijl de heer *Rein* zijne gewone bezigheden in Zwitserland verrigten zou, dan wanneer hij te Parijs met het vullen van een bodemloos vat bezig blijft. Zoodanig beschouwen wij den toestand, en hij zal gewis op gelijke wijze door iedereen beschouwd worden die eenig doorzicht heeft en van vooroordeel vrij is.”

— De Koning van Beieren is den 16 dezer te Rome aangekomen.

— Volgens een der dagbladen zijn Engeland en Oostenrijk, ofschoon ten opzichte van hun verzet tegen de vereeniging der Donau-Vorstendommen eensgezind, het ver van eene over een ander punt, hetwelk met dat vraagstuk in nauw verband staat, het waarborgen der integriteit der Vorstendommen namelijk. Oostenrijk toch zou het waarborgen daarvan uitsluitend aan de aangrenzende Mogendheden, namelijk aan zich zelven, Rusland en Turkije, opgedragen willen zien, terwijl Engeland de medewerking van al de Mogendheden, welke aan de Parijsche Conferentie hebben deel genomen, zou verlangen.

— Te Milaan bleven den 21 dezer de feesten naar aanleiding van het verhuif der Keizerlijke personen nog altijd voortduren. In een brief uit die hoofdstad wordt gezegd hoe de amnestie, de hoop op welke door sommigen reeds was opgegeven, wel een goeden indruk gemaakt en veler harten voor den Keizer gewonnen had, maar de Lombarden echter nog op verdere maatregelen, tot uitwisseling der laatste sporen van het wreugig verleden, hoopten, waartoe het recht tot aankoop van eenige

aan de militaire ligting onttrokken hebben.

— De Gemeenteraad van Venetië heeft eene deputatie naar Milaan gezonden, om den Keizer de dankbaarheid dier stad voor de verleende amnestie te betuigen.

De aartshertog *Ferdinand Maximiliaan* schepte zich den 18 dezer te Trieste naar Venetië in, na alvorens nog een maaltijd aan de zeeofficieren te hebben aangeboden. Het marinekorps hoopt dat de Aartshertog, welke andere hooge betrekking hem ook door den Keizer moge opgedragen worden, aan het hoofd der zeemagt geplaatst zal blijven, in welk vak hij zich reeds zoo verdienstelijk gemaakt heeft dat hij als de ziel daarvan wordt aangemerkt.

— Uit Beyruth wordt den 6 dezer gemeld dat sir *H. Bulwer*, de Engelsche commissaris voor de zaak der Donau-Vorstendommen, den vorigen dag uit Konstantinopel aldaar aangekomen was. Naar men zeide is hij met eene bijzondere zending in Syrië belast.

(Per Telegraaf.)

LONDEN den 25 februarij.

In de zitting van het Huis der Lords van gisteren avond is de motie van lord *Derby*, strekkende tot afkeuring van den oorlog in China, behandeld. Lord *Clarendon* verdedigde het gedrag van den admiraal *Seymour* en van den heer *Bowring*. De heeren *Lyndhurst* en *Gray* vereenigden zich met het voorstel van lord *Derby*. De Kanselier en lord *Argyll* verdedigden daarentegen de Regering. De verdere behandeling is uitgesteld.

Binnenland.

's GRAVENHAGE den 25 februarij.

Bij Zr. Ma. besluit is de heer *P. E. Barnes* benoemd tot consul der Nederlanden te Coquimba, in Chili.

— De soirée musicale en dramatique, die gisteren avond bij H. M. de Koningin-Moeder heeft plaats gehad, was zeer luisterrijk. Zij werd bijgewoond door H. M. de Koningin, Z. K. H. den Prins van Oranje, HH. KK. HH. prins en prinses *Henrik*, prins en prinses *Frederik*, Z. D. H. den Hertog van Saksen-Weimar en H. D. dochter, prinses *Anna*, en vele genoodigden. De voorstelling bestond in de comédie: *Le village. Ou passerai-je mes soirées*, waarin zijn opgetreden de heeren *René* en *Dupont* en de dames *Aumont* en *Pétyt*, die met fraaie geschenken werden begiftigd. Na afloop had er een keurig souper plaats.

— Morgen avond zal bij Z. K. H. prins *Frederik* een groot bal plaats hebben, op hetwelk ongeveer 700 personen zijn genoodigd.

— Gisteren middag had bij Z. Exc. den Minister van Staat, den heer *Rochussen*, oud gouverneur-generaal van Nederlandsch Indië, een prachtig afscheidsdiner plaats, dat door de leden van het Corps Diplomatiek en vele andere genoodigden werd bijgewoond. De heer *Rochussen* gaat eerstdaags eene buitenlandsche reis ondernemen.

— Gisteren middag heeft bij Z. Exc. sir *R. Abercromby*, buitengewoon gezant en gevolmagtigd minister van H. M. de Koningin van Groot-Brittannië bij het Nederl. Hof, een groot diner plaats gehad, dat ook vereerd werd met de tegenwoordigheid van Z. D. H. den Hertog van Saksen-Weimar.

— Gisteren heeft op eenvoudige doch plegtige wijze de teraansprekking op de burgerlijke begraafplaats plaats gehad van wijlen de hoog wel geb. vrouwe G. C. A. H. baronesse d'Estorff, in leven dame van het paleis van H. M. de Koningin der Nederlanden. Achter de lijkoets volgden verscheidene hofkoetsen, waarin, behalve de leden der familie, ook heeren, behoorende tot de hofhouding, gezeten waren. Nevens de lijkoets en de volghoets bevonden zich laketten van de hofhouding.

— Heden heeft aan het Departement van Financien, ingevolge Zr. Ms. besluit van 15 februari jl., de uitoeloting plaats gehad van de 3½ pcts. schuldbekentenissen ten laaste van het voormalig amortisatie syndicaat, rentende 3½ ten honderd, die op 1 april aanstaande zullen worden afgelost. De volgende 30 reeksen (van de overgebleven 2061) zijn uitgeloot, vertegenwoordigende een kapitaal van f 300,000, als:

de 1918 reeks, bevatt. de n.º 23146 tot en met n.º 23155			
1702	20747	20757	
2151	25853	25863	
566	6868	6878	
1876	22686	22696	
212	2518	2537	
1968	23739	23749	
694	8449	8458	
24	246	255	
435	5377	5392	
1616	19680	19689	
81	1037	1046	
586	7095	7104	
2102	25270	25284	
48	553	588	
209	2490	2504	
2105	25316	25327	
844	10211	10220	
1457	17793	17802	
513	6278	6287	
1873	22646	22658	
2178	26456	26478	
887	10754	10763	
709	8624	8635	
875	10618	10627	
1367	16759	16772	
1554	18886	18895	
864	10475	10484	
1171	14381	14393	
2089	25110	25119	

— Bij den Minister van Financien is ontvangen een naamloze brief, gedagteekend Leyden den 19 dezer, met de volgende waarden, wegens aan het Land verschuldigde, doch te goeder trouw niet voldane successie- en andere regten, te weten: in bankbiljetten f 140, in muntbiljetten f 160, een coupon Rusland f 50, en in gereed geld f 7, te zamen uitmakende eene som van f 357.

— De *Staats-Courant* deelt heden de algemeene openbare rekenschap mede van den Minister van Binnenlandsche Zaken omtrent de besteding der liefdegaven, ontvangten gevolgde der collectie tot leniging der rampen, veroorzaakt door den watersnood van 1855. Daaruit blijkt, dat de collecten en giften zonder bepaalde bestemming hebben bedragen f 625,865, 95, waarvan de bestemming f 3,345, 051, alzo totaals f 679,208, 951, waarvan beschikbaar is geweest voor Noordbrabant f 118,466, 141, voor Gelderland f 434,670, 47, voor Zuidholland f 46,791, 381 en voor Utrecht f 79,280, 951. Verder waren nog ontvangen eenige kleedingstukken en eenige giften, waarvan was verlangd dat zij onverwijld tot leniging der ramp zouden worden gebruikt en welke, ten einde aan dat verlangen op de meest spoedige en doelmatige wijze gevolg te geven, onmiddellijk waren overgemaakt aan de in der tijd bestaan hebbende algemeene commissie voor den watersnood te Amsterdam, in wier door den druk openbaar gemaakte rekening en verantwoording daarvoor in ontvang is uitgetrokken eene som van f 10,476, 03.

— Heden werd voor den Hoogen Raad der Nederlanden (kamer van strafzaken) behandeld het beroep van A. Budding, tegen een arrest van het Hof in Gelderland, waarbij hij, ter zake van moedwillige brandstichting, tot de straffe des doods is veroordeeld. Na het uitbrengen van het rapport door den raadsheer *Provo Kluit*, concludeerde de Procureur-Generaal tot verwerping van het beroep. De uitspraak is bepaald op 11 maart aanstaande.

— De voorstelling in den Koninklijken Franschen schouwburg alhier zal donderdag den 26 dezer bestaan uit de opéra comique *Le songe d'une nuit d'été* en de vaudeville *Ne touchez pas à la hache*.

Station-Generaal.

De afdeelingen der Tweede Kamer hebben gisteren en heden het onderzoek voortgezet van het wetsontwerp nopens de regterlijke organisatie. Tot rapporteurs over dat wetsontwerp zijn benoemd de heeren *Gevers Deynoot*, *Godofroi*, *Sirens*, *Dullers* en *Sander*.

Wetsontwerp op het Lager Onderwijs.

Dit ontwerp van wet, hetwelk thans aan de Kamer is aangeboden en in het vorig N.º dezer *Courant* in zijn geheel is medegedeeld, heeft tot grondslag het ontwerp, hetwelk in de vorige Zitting onafgemaakt bleef. Dat ontwerp had voornamelijk onder één opzigt aanleiding gegeven tot den wensch des Konings, dat, alvorens verder te gaan, overwogen wierd, of de bezwaren, welke er waren ontstaan, niet konden uit den weg geruimd worden. Aan die lastgeving is voldaan. Het gewigt en de moeilijkheid daarvan zijn bij de bewerking ondervonden. Eene proef om tot bevrediging te geraken is nedergelegd in de nieuwe redactie van art. 21. Voor het overige kon het wetsontwerp door de tegenwoordige Raadslieden des Konings aan Hoogstdezelve aanbevolen worden als allezijs geschikt om, behoudens eenige wijzigingen, ook ten gevolge van aanmerkingen door de Kamer in haar voorloopig verslag medegedeeld, op nieuw tot grondslag van het nader en gemeenschappelijk overleg te dienen. Hierdoor wordt het voordeel verkregen, dat het nader onderzoek zich aan het vroeger gereedelijk zal aansluiten en spoediger kunnen afloopen. Maar ook tevens, dat er een ruim gebruik is kunnen gemaakt worden van den arbeid, welke door den voorlaatsen Minister van Binnenlandsche Zaken, zoo tot herziening van het wetsontwerp als ter beantwoording van het voorloopig verslag, was in gereedheid gebracht. Das wordt gezegd in den aanvang der memorie van toelichting, behoorende bij het ontwerp van wet op

het lager onderwijs, waaruit dus het gewigt vooral van art. 21 van het ontwerp in het oog springt, waarom wij hier laten volgen wat ten aanzien van art. 21 van het ontwerp in genoemde memorie van toelichting wordt gelezen:

„Het onderwerp van dit artikel heeft, van den aanvang af, stof geleverd tot veelzijdige beschouwingen en aanmerkelijk verschil van gevoelen. Het heeft, men kan het niet ontkennen, eenige spanning doen ontstaan, verklaarbaar door het gewigt der belangen welke er in betrokken zijn.

Is het van de eene zijde een verblijdend teeken, te ontwaren, hoe hoog gewigt in het Vaderland gehecht wordt aan hetgeen het Volksonderwijs en de godsdienstige belangen betreft; van den anderen kant is het niet minder waar, dat de taak des wetgevers er des te moeilijker door wordt. Allen te bevredigen zal hem, zoo ooit, op dit gebied althans niet te beurt vallen; zijn streven echter moet zijn aan zoo velen mogelijk te voldoen. De voorzigtigheid raadt hem zulks aan; de billijkheid gebiedt het; want het geldt hier mede de gewetensvrijheid.

De Regering zal trachten hare zienswijze in dezen zoo duidelijk en beknopt mogelijk te verklaren.

Zij is, het bleek reeds hiervoren, voor het behoud der gemengde school; de openbare school, toegankelijk voor de kinderen van alle godsdienstige gezindheden. Zij acht het verkieslijk in beginsel, dat de toekomstige Staatsburgers, te zamen opgroeiende, ook te zamen in de Volksschool onderwezen worden, opdat hierdoor de band van eenheid en onderling welwillend verkeer reeds vroeg worde gelegd. Zij houdt het er voor, dat de gemengde school voor alsnog aan het grooter deel der Natie het welgevalligst is. Deze is er aan gewoon en gehecht geraakt. De tegenstand, welken het denkbeeld eener facultatieve splitsing in 1854 deed geboren worden, moge tot maatstaf strekken in hoe verre de afscheiding der kinderen in scholen voor elke groote gezindheid met de tegenwoordige begrippen overeenstemt. Het is trouwens niet te ontkennen, dat de splitsing der openbare scholen in de uitvoering op een tal van moeilijkheden zou stuiten.

De Regering wenscht alzo in de Staatsschool de kinderen der onderscheidene godsdienstige gezindheden opgenomen te zien.

Het doel der school moet zijn de verstandelijke vermogens der kinderen te ontwikkelen, hen met nuttige kundigheden toe te rusten, maar ook hun hart te vormen, hen te stemmen tot godsvrucht en deugd. Hierover schijnt geen verschil te bestaan.

Ook hierover is men het vrij algemeen eens, dat de vorming van het hart tot zedelijkheid een krachtigen hefboom heeft in de godsdienst, ja daarop gegrond moet zijn. Harerzijds althans belijdt de Regering van die overtuiging doordrongen te wezen.

Hier intusschen nadert men tot het moeilijke punt. Welke godsdienst bedoelt men? In welke mate zal men de godsdienst in de school brengen? Hoe zal men gepastelijk in de wet uitdrukken, wat uit zijnen aard bezwaarlijk binnen bepaalde grenzen te omschrijven is?

De Regering vermeent, drie beginsels op den voorgrond gesteld worden.

In de eerste plaats: de lagere school is niet bestemd om eigenlijk gezegd onderwijs in de godsdienst, om kerkelijk leerstellig onderwijs te geven. Dit is de taak, ja het regt, der kerkgenootschappen, waartoe de kinderen behooren.

In de tweede plaats: daar de openbare school toegankelijk moet wezen voor kinderen van verschillende godsdienstige gezindheden, moet aan de kinderen niets geleerd worden wat in strijd zoude zijn met hunne godsdienstige begrippen. De onderwijzer behoort de begrippen van andersdenkenden te eerbiedigen, dien eerbied aan de kinderen in te prenten en hen te stemmen tot onderlinge liefde en verdraagzaamheid.

In de derde plaats: datgene wat aan de godsdienst voor het schoolonderwijs ontleend wordt, moet zooveel doenlijk in overeenstemming zijn met de godsdienstige begrippen der bevolking.

In verband met het laatstgemelde nu, mag en kan, naar het inzien der Regering, niet voortbijgezien worden, dat de overgrootste meerderheid van het Nederlandsche Volk behoort tot de belijders van het Christendom. Die belijders behooren wel is waar tot onderscheidene kerkgenootschappen, maar er is toch een algemeen Christelijk bewustzijn, hetwelk in allen leeft; er zijn daarmede zamenhangende waarheden en gevoelens, welke allen in de harten der kinderen geplant wenschen. Deze behooren te huis in de volksschool van Nederland. De omschrijving en bepaling daarvan liggen echter buiten de grenzen der wet. Bepaalde voorschriften daaromtrent zouden tegen de vrijheid van geweten kunnen strijden. De wet kan in geen geval eene godadienst voor de school vaststellen. Bovendien, wat op eene plaats mogelijk is of door de behoefte der bevolking gefischt wordt, zal elders niet mogelijk wezen of niet gevorderd worden.

Het is der Regering voorgekomen, dat aan deze beginsels over het geheel zich wel aansluit de formule van het reglement A, behoorende bij de schoolwet van 1806, dat de kinderen zullen opgeleid worden tot alle Christelijke en maatschappelijke deugden, mits daaraan bepalingen worden toegevoegd tot handhaving van het beginsel der eerbiediging, verschuldigd aan de godsdienstige begrippen van andersdenkenden, en van het regt der kerkgenootschappen om onderwijs in de godsdienst te geven.

Die formule heeft voor zich, dat zij reeds vijftig jaren in ons schoolwezen kracht heeft gehad, en dat zij genoegzame vrijheid laat om in de onderscheidene behoeften te voorzien.

Maar strijdt zij niet met art. 194 der Grondwet? De Regering meent neen. Volgens hare opvatting van deze bepaling — welke opvatting, zoo zij geloof, strookt met de van Regeringswege in der tijd medegedeelde motieven, — heeft zij alleen ten oogmerk buiten de school te sluiten kerkelijk leerstellig onderwijs en alle onderwijs, hetwelk niet zou overeenkomen met den eerbied, verschuldigd aan de godsdienstige begrippen van andersdenkenden. Maar nu zal het toch niet kunnen gezegd worden kerkelijk leerstellig onderwijs te zijn, of op zich zelf te strijden met den eerbied, verschuldigd aan de

godsdienstige begrippen der Israëlieten, wanneer de Nederlandsche wetgever voorschrijft, dat de kinderen van het Nederlandsche volk zullen opgeleid worden tot Christelijke deugden. Waren die deugden strijdig met de begrippen der Israëlieten, de zaak zou van anderen aard worden. Dit zal intusschen wel niemand beweren. De onderzinding trouwens van eene halve eeuw is daar om te bewijzen, dat de Israëlitische kinderen, met de kinderen der Christenen op scholen opgenomen, waar, volgens de voorschriften van 1806, de jeugd tot alle Christelijke en maatschappelijke deugden moest worden opgeleid, aan verstand of hart geen schade hebben geleden. Het zou dan alleen de naam moeten wezen, waarin de strijd met dien eerbied voor der Israëlieten godsdienstige begrippen zou moeten bestaan. Maar de Regering kan zich niet voorstellen, dat de Nederlandsche Israëlieten zoo ver zouden willen gaan van dit te beweren, of dat zij eene benaming buiten de volksschool zouden wenschen gesloten te zien, waaraan hunne Christen-medeburgers gehecht zijn. Evenmin kan de Regering aannemen, dat de grondwetgever den eerbied voor de begrippen van andersdenkenden tot zoodanig uiterste zou hebben willen drijven.

Doch ook anderen zijn niet voor de toelating op de openbare school van hetgeen men thans onder den naam van Christelijk element aanduidt. Het zou overbodig zijn hun gevoelen, reeds zoo dikwerf uiteengezet en aanbevolen of bestreden, hier breder te vermelden.

De Regering zal zich te hunnen aanzien bepalen tot de volgende opmerkingen.

Aangenomen ook, dat de redenering, waarmee dit gevoelen aangedrongen wordt, volkomen juist ware, dit zal niet beletten, dat eene wet op het lager onderwijs, waarbij aan dat gevoelen wordt toegegeven, door een talrijk en aanzienlijk deel der Natie met tegenzin zal worden ontvangen. Zulks moge bij sommigen, bij velen misschien, een gevolg van vooroordeelen heeten, de zaak wordt er niet door weggenomen. Dat de gevolgen hiervan niet dan schadelijk kunnen zijn, zoowel voor den maatschappelijke toestand in het algemeen, als voor den bloei van het volksonderwijs in het bijzonder, zal wel geen betoog behoeven. Zeker zullen het ongenoegen en de spanning omtrent dit kwetsbaar punt, helaas, maar al te veel ontstaan, er niet door verminderen. Eene verzoenende staatkunde gebiedt daaraan zooveel en zoodra mogelijk een einde te maken.

Aan hen, die de invoering van het Christelijk element in de nieuwe schoolwet niet wenschen uit vrees, dat daaraan eene eenzijdige opvatting worde gegeven, mag de vraag gerigt worden, of zij redelijkerwijze kunnen vergen, dat ter zake van die vrees worde buiten gesloten wat zij zelven eeren en huldigen en mede als den grondslag van onderwijs en opvoeding beschouwen.

Met grond daarentegen kunnen zij verlangen, en dat mogen allen wier kinderen in de openbare volksschool worden opgenomen, dat daarin niets worde geleerd, gedaan of toegelaten, wat strijden zou met den eerbied, verschuldigd aan hunne godsdienstige begrippen, althans alzo wat zou kunnen strekken om die begrippen bij hunne kinderen te ondermijnen of te bestrijden. Zij hebben er aanspraak op, dat de wetgever dit bepaald voorschrijft, wake en toezie, dat het naar deszelfs bedoeling getrouw worde nageleefd. Geschiedde dit niet, zij zouden kunnen verlangen, dat aan hunne bezwaren wierd te gemoet gekomen; maar vóór dien tijd zou het niet billijk zijn aan hunne vrees het verlangen van een aanzienlijk deel der Natie ten offer te brengen.

De Regering begeert niets anders, dan dat de openbare gemengde school zóó zij ingerigt, dat de kinderen van alle gezindheden daarvan gerustelijk kunnen gebruik maken. Zij wil alzo geene eenzijdige rigting volgen of gevolgd hebben.

Gaan de beschouwingen der Regering daarvan uit, dat aan het grooter deel der Natie geen onderwijs behoort te worden opgedragen tegen zijne overtuiging, evenzeer passend en billijk is het, naar haar inzien, ook de wenschen van hen in aanmerking te nemen, die in de openbare school, in weerwil der opname van het Christelijk beginsel, of wel ook om die opname, geene bevrediging vinden, maar voor hunne kinderen eene meer bijzondere godsdienstige opleiding verlangen dan op de algemeene openbare school kan gegeven worden. De vrijheid van onderwijs, bij de Grondwet gewaarborgd, is niet voor allen voldoende om aan hunne bezwaren te gemoet te komen. Het is een middel, voor hen niet toegankelijk, die niet het vermogen hebben om eene bijzondere school op te rigten en te onderhouden. Zal men dezen aan hun lot, hunne kinderen aan het gemis van onderwijs ten proef laten? De Regering is van oordeel, dat dit niet behoort te geschieden. De vruchten van het onderwijs behooren zoo algemeen mogelijk verspreid te worden. De hand ter bevrediging moet, vooral bij een onderwerp als dit, ook aan de minvermogenenden toegereikt worden, opdat hun, zoo doenlijk, de gelegenheid worde geopend om aan hunne kinderen, in overeenstemming met de behoeften en eischen hunner conscientien, onderwijs te doen geven.

Ten einde hiertoe te geraken en de bedoelde bezwaren van godsdienstigen aard zooveel mogelijk op te heffen, zou de Regering het wenschelijk achten, dat bij de wet het beginsel wierd vastgesteld, dat, waar de kinderen, ten gevolge van gemoedsbezwaren der ouders, van het bezoeken der openbare school worden teruggehouden, en die bezwaren, na zorgvuldig onderzoek, bleken niet uit den weg te kunnen worden geruimd, tot het oprigten en onderhouden van eene bijzondere school, indien deze aan de bezwaren kan te gemoet komen, des gevorderd, hulp zal worden verleend, door middel van eene Rijks subsidie.

De Regering gelooft, dat dit middel inderdaad zou kunnen worden eene welwillende poging tot bevrediging van verschillende godsdienstige behoeften, tot bescherming in zooverre van gewetensvrijheid, tot geruststelling der gemoederen en bevordering van algemeene tevredenheid. Met dat al ziet de Regering de bezwaren, welke het middel bij de toepassing zou kunnen opleveren, geenszins voorbij. Zij gevoelt, dat het niet ligtvaardig voor allen, die bezwaren van gemoed zouden willen voorwenden, beschikbaar behoort te worden gesteld. Het is daarom, dat zij een zorgvuldig onderzoek wenscht te zien voorgeschreven omtrent de redenen, welke de oprigting van eene bijzondere school doen verlangen, en of de bezwaren, welke het verlangen deden geboren worden, niet zouden kunnen opgeheven worden; mitsgaders naar de middelen,

en Co.; 200 z. Sumak en 15 k. Sukade, C. Hemmann en Co.; 1 v.
Krenten, C. L. Roehling en Co.; 2 v. dito, Gebr. Kolff; 9 v.
Koopm., L. Hoyaek en Co.; 5 v. Galnaten, Grohé en Sander; 25

